

ТУЛЯНЦЕВА В. А.,
здобувач кафедри фінансового права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 347.73

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

У статті характеризуються особливості правового режиму Пенсійного фонду України, встановлюються завдання його діяльності, визначаються особливості організації його органів управління. Характеризується стан правового регулювання пенсійного забезпечення громадян України, підкреслюється необхідність проведення систематизації законодавства в досліджуваній сфері. Аналізується стан проведення пенсійної реформи в Україні, визначаються шляхи вдосконалення її організації.

Ключові слова: бюджет, накопичувальна пенсійна система, Пенсійний фонд України, пенсійна реформа, позабюджетний цільовий фонд, режим, фінансово-правове регулювання.

В статті характеризуються особливості правового режиму Пенсионного фонда Украины, устанавливаются задачи его деятельности, определяются особенности организации его органов управления. Характеризуется состояние правового регулирования пенсионного обеспечения граждан Украины, подчеркивается необходимость проведения систематизации законодательства в исследуемой сфере. Анализируется состояние проведения пенсионной реформы в Украине, определяются пути совершенствования ее организации.

Ключевые слова: бюджет, накопительная пенсионная система, Пенсионный фонд Украины, пенсионная реформа, внебюджетный целевой фонд, режим, финансово-правовое регулирование.

The article describes the peculiarities of the legal regime of the Pension Fund of Ukraine, establishes the tasks of its activity, determines the peculiarities of the organization of its governing bodies. It describes the state of legal regulation of pensions of Ukrainian citizens, emphasizes the necessity of systematization of legislation in the investigated sphere. The state of pension reform in Ukraine is analyzed, ways of improving its organization are determined.

Key words: budget, accumulative pension system, Pension Fund of Ukraine, pension reform, extra budgetary trust fund, regime, financial and legal regulation.

Вступ. У сучасних умовах питання пенсійного забезпечення для українського суспільства залишається на стадії триваючого реформування. Більшість населення України складається з людей пенсійного та передпенсійного віку. Саме тому вдосконалення правового регулювання пенсійного забезпечення населення України загалом та в частині визначення оптимізації адміністративно-правового режиму Пенсійного фонду України зокрема, особливості здійснення ним фінансової діяльності є надзвичайно актуальним і болючим питанням сучасності.

Існуюча система пенсійного забезпечення є недосконалою. За даними низки соціологічних досліджень, пенсіонери належать до найбільш незахищеної категорії населення, відчують себе «голодними», не можуть дозволити собі відповідне харчування, відпочинок, лікування тощо.



Так, відповідно до соціологічного дослідження, проведеного в 2017 р. центром Разумкова та присвяченого визначенню проблем пенсійної системи в Україні, 54% опитаних респондентів зазначили, що вижити на пенсію неможливо без допомоги дітей чи родичів. Крім того, до проблем пенсійної системи більше третини респондентів віднесли наявність «привілейованих» пенсіонерів. Одним із висновків проведеного соціологічного дослідження є те, що лише 2,1% респондентів задоволені станом пенсійного забезпечення в Україні. Цікавим є висновок зазначеного дослідження, що більшість опитаних (незалежно від того, чи є вони пенсіонерами) вважають, що «середньостатистичної» української пенсії не вистачає навіть на найнеобхідніше; 33,5% респондентів переконані, що пенсії недостатньо, щоб харчуватися, оплачувати комунальні послуги, купувати ліки, оплачувати медичні послуги; лише 1,8% опитаних вважають, що пенсії достатньо, щоб нормально харчуватися, оплачувати комунальні послуги, купувати ліки, оплачувати медичні послуги; тільки 1% респондентів зазначили, що пенсії достатньо, щоб забезпечувати нормальне життя та робити заощадження [1, с. 3].

Стан дослідження. Окремі аспекти правового режиму позабюджетних цільових фондів розглядаються в наукових працях Л.К. Воронової, О.А. Дмитрик, О.Б. Зайчук, М.В. Карасьової, М.П. Кучерявенко, О.П. Орлюк. Однак з урахуванням внесених змін до чинного законодавства вимагається проведення дослідження особливостей правового статусу Пенсійного фонду України в умовах євроінтеграції.

Постановка завдання. З огляду на зазначене, а також у зв'язку з активізацією процесів здійснення пенсійної реформи метою дослідження є визначення особливостей реалізації правового режиму Пенсійного фонду України в умовах євроінтеграції.

Результати дослідження. Пенсійний фонд України створено Постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 1992 р. № 39 [2], і його завданням є здійснення управління фінансовими ресурсами пенсійного забезпечення.

Пенсійний фонд України є найбільшим державним позабюджетним цільовим фондом коштів, спрямованим на задоволення публічних інтересів. Його діяльність регулюється низкою нормативних актів, зокрема Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-IV [3] та Положенням про Пенсійний фонд України, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280 [4].

Раніше статус Пенсійного фонду України визначався на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 1 червня 1994 р. № 345 [5]. З прийняттям Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. [3], що набрав чинності 1 січня 2004 р., метою цієї організації стало комплексне врегулювання системи пенсійного й соціального забезпечення. До 1 січня 2009 р., до моменту набуття чинності Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Пенсійний фонд України мав статус органу державної виконавчої влади (відповідно до Указу Президента України «Про Положення про Пенсійний фонд України» від 1 березня 2001 р. № 121/2001) [6].

Загалом за період з 1991 р. до моменту прийняття Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. було прийнято низку законодавчих нормативно-правових актів, присвячених питанням надання адресної допомоги з боку держави малозабезпеченим громадянам, визначенню статусу ветеранів військової служби та гарантій їх соціального захисту, встановленню розміру збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, а також оптимізації діяльності Пенсійного фонду України тощо.

Крім того, окремі питання публічного управління з питань пенсійного забезпечення встановлюються постановами Кабінету Міністрів України, у яких визначаються особливості статусу Пенсійного фонду України та організація роботи його територіальних управлінь. Наприклад, у Постанові Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 821 визначено процедуру реорганізації окремих територіальних органів Пенсійного фонду України [7].

Важливим рівнем правового регулювання системи пенсійного забезпечення є міжнародно-правові акти, укладені між Україною та іншими державами. Міжнародні договори є



частиною системи національного законодавства відповідно до ст. 9 Конституції України, при цьому встановлюється їх пріоритет та обов'язковість виконання всіма суб'єктами правовідносин. Прикладами міжнародних договорів у сфері пенсійного забезпечення є такі:

- 1) Угода між урядом України та урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 28 липня 1996 р. [8];
- 2) Договір між Україною та Республікою Болгарія про соціальне забезпечення від 4 вересня 2001 р. [9];
- 3) Угода між урядом України та урядом Республіки Грузія про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 9 січня 1995 р. [10];
- 4) Договір між урядом України і Латвійською Республікою про співробітництво в галузі соціального забезпечення громадян від 26 лютого 1998 р. [11];
- 5) Угода між Україною і Королівством Іспанія про соціальне забезпечення громадян від 7 жовтня 1996 р. [12];
- 6) Угода між урядом України і урядом Литовської Республіки про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 27 вересня 1994 р. [13];
- 7) Договір між урядом України та урядом Республіки Молдова про гарантії прав громадян в галузі пенсійного забезпечення від 29 серпня 1995 р. [14];
- 8) Договір між Україною та Словацькою Республікою про соціальне забезпечення від 5 грудня 2000 р. [15];
- 9) Договір між Україною та Чеською Республікою про соціальне забезпечення від 4 липня 2001 р. [16];
- 10) Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення від 18 травня 2012 р. [17] тощо.

Очевидним є висновок, що угоди про пенсійне та соціальне забезпечення укладаються між Україною та державами, що входять до переліку країн, до яких найчастіше для постійного місця проживання від'їжджають українці. Укладення таких міжнародних нормативно-правових актів допомагає забезпечити захист прав громадян України, які постійно проживають на території зарубіжних країн.

Відповідно до положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. [3] визначається статус Пенсійного фонду України, джерела надходження до нього, особливості здійснення управління.

Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України через міністра соціальної політики України. Пенсійний фонд України належить до системи органів виконавчої влади, забезпечує реалізацію державної політики з питань пенсійного забезпечення та ведення персоналізованого обліку надходжень від сплати страхового внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

До основних завдань Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) належать такі: участь у формуванні й реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення та соціального страхування; збирання й акумулювання коштів, призначених для пенсійного забезпечення, повне та своєчасне фінансування витрат на виплату пенсій та інших соціальних виплат, що здійснюються з коштів ПФУ; здійснення в межах своєї компетенції контрольних функцій, ефективного використання коштів ПФУ, удосконалення методів фінансового планування, звітності й системи контролю за витрачанням коштів ПФУ [18, с. 239–240].

Пенсійний фонд України є органом, який здійснює керівництво й управління солідарною системою, провадить збір, акумуляцію та облік страхових внесків, призначає пенсії і готує документи для їх виплати, забезпечує своєчасне та в повному обсязі фінансування й виплату пенсій, допомоги на поховання, здійснює контроль за цільовим використанням коштів ПФУ, вирішує питання, пов'язані з веденням обліку пенсійних активів застрахованих осіб на накопичувальних пенсійних рахунках, здійснює адміністративне управління Накопичувальним фондом та інші функції, передбачені Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» й Статутом Пенсійного фонду України. ПФУ є само-



врядною неприбутковою організацією та здійснює свою діяльність на підставі статуту, який затверджується його правлінням.

Джерела формування коштів Пенсійного фонду України є такими:

1) надходження від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що спрямовуються на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, у розмірах, визначених законом, крім частини страхових внесків, що спрямовуються до накопичувальної системи пенсійного страхування;

2) інвестиційний дохід, який отримується від інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду України в майбутніх періодах;

3) кошти державного бюджету та цільових фондів, що перераховуються до ПФУ у випадках, передбачених Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Наприклад, такими коштами є збори на обов'язкове державне пенсійне страхування, що відповідно до закону сплачуються під час подання ювелірних і побутових виробів із дорогоцінних металів на клеймування державним пробірним клеймом до казенних підприємств пробірного контролю та під час набуття права власності на легкові автомобілі, з операцій придбання (купівлі-продажу) нерухомого майна, з користування й надання послуг стільникового рухомого зв'язку (п. 51 ч. 2 ст. 29 Бюджетного кодексу України [19]);

3.1) кошти, сплачені виконавчій дирекції ПФУ за надання послуг з адміністрування Накопичувального фонду та послуг недержавним пенсійним фондам – суб'єктам другого рівня системи пенсійного забезпечення;

4) суми від фінансових санкцій та пені (крім сум пені, сплачених роботодавцем за несвоєчасне перерахування з його вини сум страхових внесків застрахованої особи до накопичувальної системи пенсійного страхування), застосованих відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та інших законів до юридичних і фізичних осіб за порушення встановленого порядку нарахування, обчислення й сплати страхових внесків та використання коштів ПФУ, а також суми адміністративних стягнень, накладених відповідно до закону на посадових осіб та громадян за ці порушення;

5) благодійні внески юридичних і фізичних осіб;

6) добровільні внески;

7) інші надходження відповідно до законодавства (ст. 72 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування») [3].

Управління Пенсійним фондом України здійснюється його правлінням, яке виконує такі функції:

– визначає поточні й перспективні завдання Пенсійного фонду України;

– затверджує за погодженням із міністром річний план роботи ПФУ, заходи щодо реалізації основних напрямів і пріоритетних цілей його діяльності відповідно до визначених завдань;

– приймає у межах своїх повноважень постанови, затверджує положення, інструкції та інші нормативно-правові акти ПФУ;

– заслуховує звіти керівників головних управлінь Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі про результати їх діяльності;

– затверджує положення про територіальні органи ПФУ;

– затверджує статuti (положення) підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління ПФУ, контролює дотримання їх вимог;

– приймає рішення з інших питань діяльності ПФУ [4].

Виконавчими органами правління Пенсійного фонду України є виконавча дирекція ПФУ та підвідомчі їй територіальні органи. Виконавча дирекція ПФУ є постійно діючим виконавчим органом, що організовує та забезпечує виконання рішень правління, діє від імені ПФУ в межах і в порядку, що визначаються його статутом і Положенням про виконавчу дирекцію Пенсійного фонду України, та є підзвітною правлінню Пенсійного фонду України. Територіальними органами виконавчої дирекції ПФУ є головні управління Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, управ-



ління Пенсійного фонду України в районах, містах, районах у містах. Головні управління та управління ПФУ є юридичними особами, мають самостійні кошториси, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням. Територіальні органи створюються й діють на підставі Положення про територіальні органи Пенсійного фонду України, затвердженого правлінням Пенсійного фонду України.

Діяльність Пенсійного фонду України базується на процесі здійснення бюджетного планування з подальшим його виконанням. Бюджетний процес Пенсійного фонду України складається з таких етапів, як складання проекту бюджету, розгляд і затвердження бюджету, виконання бюджету, складання, розгляд та затвердження звітності про виконання бюджету [20, с. 106–107].

Відповідно до п. 14 Перехідних положень Бюджетного кодексу України [19] до проекту Закону України про Державний бюджет України додаються проект коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування. При цьому визначено, що обслуговування коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування здійснюється органами Казначейства України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Фонди загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування щокварталу подають Верховній Раді України, Президенту України, Кабінету Міністрів України, Рахунковій палаті, Міністерству фінансів України та Казначейству України звіти про виконання бюджетів і кошторисів відповідних фондів у порядку й терміни, встановлені Міністерством фінансів України (абз. 3 п. 14 Перехідних положень Бюджетного кодексу України [19]).

Наразі в Україні триває пенсійна реформа. Необхідність її проведення зумовлюється постійним дефіцитом коштів фондів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Наявність такого дефіциту має низку причин, які неодноразово зазначалися в багатьох дослідженнях. Першою причиною вважають наявність пільгових категорій працівників, яким призначається підвищений розмір пенсій, що подекуди в 5–10 разів перевищує мінімальний розмір пенсії, визначений чинним законодавством України.

Вирішення цієї проблеми частково було досягнуте прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» [21]. Відповідно до положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 1 січня 2018 р. в Україні скасовано спеціальні пенсії для депутатів, державних службовців, прокурорів, працівників дипломатичної служби, наукових працівників. Виняток зроблено лише для військовослужбовців і співробітників мілітаризованих правоохоронних органів. Однак якщо для зазначених категорій підвищення вже відбулося, то закон зворотної сили не має, для них зберігається виплата призначених пенсій.

Збереглися спеціальні пенсії не лише для осіб, зайнятих на роботах, пов'язаних із підвищеним ступенем ризику, надзвичайно складними умовами праці, для працівників сільськогосподарського виробництва, для матерів, які виховали 5 і більше дітей чи дитину-інваліда, а й для окремих категорій працівників публічної служби. Зокрема, такою категорією є судді, яким призначається пенсія на спеціальних умовах відповідно до ст. ст. 142–145 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [22], адже належний рівень грошового утримання суддів є гарантією їх незалежності, що визначається положеннями Конституції України.

У межах проведення пенсійної реформи було прийнято рішення про доцільність оподаткування пенсій. Таке рішення встановлювалося з метою забезпечення виконання положень Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 р. [23] і його реалізація пов'язувалася з прийняттям таких законодавчих актів, як Закон України «Про внесення зміни до статті 164 Податкового кодексу України щодо оподаткування пенсій інвалідів війни та деяких інших категорій осіб» від 17 липня 2015 р. [24] та Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування пенсій» від 2 червня 2016 р. [25]. Запропоноване вирішення питання уникнення фінансової катастрофи Конституційний Суд України



визнав неконституційним, а саме пропозицію оподатковувати пенсії окремих категорій населення (зокрема, якщо розмір пенсії громадянина перевищує десять розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, то така пенсія підлягає оподаткуванню, а якщо ж розмір пенсії менше, то не оподатковується). Такий підхід суперечить принципу соціальної справедливості, не відповідає вимогам забезпечення верховенства права, що й зазначається у відповідному рішенні Конституційного Суду України [26].

Зазначене свідчить про відсутність системного комплексного підходу до фінансово-правового регулювання відносин за участю Пенсійного фонду України та вкотре підкреслює необхідність активізації процесу систематизації законодавства як у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів загалом, так і в частині реалізації політики у сфері пенсійного забезпечення громадян України зокрема. Відсутність системності й уніфікованості під час формування галузевого законодавства спричиняє недоліки законодавчих актів, їх неефективність, яка на практиці зумовлює порушення прав громадян України на соціальне та пенсійне забезпечення [27, с. 106].

Отже, триваюча пенсійна реформа в умовах європейської інтеграції має враховувати, що соціально-економічна політика держави повинна реалізовуватися з метою досягнення європейських стандартів якості життя, невід'ємною складовою частиною яких є належний рівень пенсійного забезпечення та соціального захисту населення.

Одним із пріоритетних напрямів реформування системи публічного управління, до якої можна віднести також діяльність позабюджетних цільових фондів, є забезпечення належного доступу громадськості до публічної інформації про діяльність відповідних суб'єктів. Обов'язком оприлюднювати інформацію про результати діяльності наділений також Пенсійний фонд України, що зазначено в Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», де встановлено процедурні вимоги забезпечення доступу громадськості до результатів роботи фонду [3].

Так, виконавча дирекція ПФУ зобов'язана до 1 квітня наступного за звітним періодом року скласти річний звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України, подавати його правлінню ПФУ та Наглядовій раді ПФУ, а після його затвердження – офіційно оприлюднювати; здійснювати підготовку й офіційне оприлюднення щорічних актуальних розрахунків фінансового стану системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України в розрізі статей витрат протягом двох тижнів після його затвердження правлінням ПФУ підлягає обов'язковій публікації в офіційних друкованих виданнях Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. Інформація про час і місце публічного представлення звіту оприлюднюється разом зі звітом про виконання бюджету Пенсійного фонду України (п. 1 ч. 2 ст. 69 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування») [3].

Однак відповідно до чинного законодавства України безпосередньо не визначено складники такої звітної інформації, відповідно, складно говорити про можливість застосування відповідальності за ненадання повної інформації про діяльність органу публічного управління. З метою забезпечення доступу до публічної інформації необхідно у звіті Пенсійного фонду України визначити як необхідні елементи відомості про суму отриманих доходів від загальної суми сплачених страхових внесків, суму виплачених громадянам України пенсій, загальну суму та кількість пенсій, що призначені до виплати, інформацію про перерахунок пенсій, інформацію про особливості розгляду публічно-правових спорів із питань пенсійного забезпечення, які відповідно до ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України належать до юрисдикції адміністративних судів. Така інформація має подаватися щоквартально, розміщуватися на електронних ресурсах Пенсійного фонду України, а також у друкованій формі у відповідних приміщеннях територіальних органів. Такий підхід до організації інформаційної звітності Пенсійного фонду України сприятиме підвищенню рівня довіри громадян до його діяльності.

Ще однією проблемою формування фінансових ресурсів для забезпечення виплат державних пенсій є несплата обов'язкових страхових виплат, що пов'язується також із низьким



рівнем зайнятості населення, економічною ситуацією в країні. З прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» [25] вирішується питання запровадження збільшення необхідного страхового робочого стажу, необхідного для набуття права на отримання пенсії.

Вирішення цієї проблеми вбачається в боротьбі з тіньовою зайнятістю, а також стимулюванні роботодавців і працівників до легалізації заробітних плат. Додатковим заходом може бути збільшення розміру штрафних санкцій за надання неправдивих відомостей щодо розміру заробітної плати та зниження розміру єдиного внеску. Зокрема, вбачається за необхідне внести зміни до ст. 265 Кодексу законів про працю України, де варто визначити підстави відповідальності роботодавця за надання неправдивих відомостей щодо розміру заробітної плати, що визначають розмір страхових внесків.

Висновки. Перехід від солідарної пенсійної системи до накопичувальної пенсійної системи, що передбачає персоніфікований облік платників страхових внесків, є тим орієнтиром у здійсненні пенсійної реформи (має бути досягнутий у 2019 р. [28]), після реалізації якого має бути впроваджено недержавну страхову накопичувальну пенсійну систему, що передбачає, відповідно, перетворення Пенсійного фонду України на неурядовий орган публічного управління. Крім того, упровадження накопичувальної пенсійної системи передбачає створення системи приватних пенсійних фондів, функціонування яких пов'язується з акумулюванням страхових надходжень громадян України, забезпеченням їх збереження й прибутковості та послабленням рівня державного контролю за їх діяльністю. Однак, на наше переконання, у сучасних умовах з огляду на соціально-економічну ситуацію, що склалася в Україні, рівень стабільності суспільних відносин, високий рівень імміграції працездатного населення, триваючі військові події вважаємо, що анонсований перехід до накопичувальної пенсійної системи за всієї очевидної його позитивності є нині необґрунтованим та має бути відкладений.

Список використаних джерел:

1. Пенсійна система України та шляхи її реформування очима громадян: результати соціологічного опитування. К.: Центр Разумкова, 2017. 7 с.
2. Про створення Пенсійного фонду України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 1992 р. № 39 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/39-92-п>.
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 49–51. Ст. 376.
4. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-п>.
5. Питання Пенсійного фонду України: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 1994 р. № 345 (втратила чинність) / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/345-94-п>.
6. Про Положення про Пенсійний фонд України: Указ Президента України від 1 березня 2001 р. № 121/2001 (втратив чинність) / Президент України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2001>.
7. Деякі питання функціонування органів Пенсійного фонду України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 821 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2017. № 95. С. 21. Ст. 2894.
8. Угода між урядом України і урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 28 липня 1995 р. (ратифікована Законом України № 186/96-ВР від 7 травня 1996 р.) / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/031_644.
9. Договір між Україною і Республікою Болгарія про соціальне забезпечення від 4 вересня 2001 р. (ратифікований Законом України № 239-IV від 22 листопада 2002 р.) / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_028.



10. Угода між урядом України і урядом Республіки Грузія про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 9 січня 1995 р. (ратифікована Законом України від 22 листопада 1995 р.) / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 44. Ст. 320.
11. Договір між урядом України і Латвійською Республікою про співробітництво в галузі соціального забезпечення громадян від 26 лютого 1998 р. (ратифікований Законом України від 19 березня 1999 р.) / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/428_010.
12. Угода між Україною і Королівством Іспанія про соціальне забезпечення громадян від 7 жовтня 1996 р. (ратифікована Законом України від 17 грудня 1997 р.) / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724_005.
13. Угода між урядом України і урядом Литовської Республіки про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 27 вересня 1994 р. (ратифікована Законом України від 16 травня 1995 р.) / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/440_545.
14. Договір між урядом України та урядом Республіки Молдова про гарантії прав громадян в галузі пенсійного забезпечення від 29 серпня 1995 р. (ратифікований Законом України від 29 жовтня 1996 р.) / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_637.
15. Договір між Україною та Словацькою Республікою про соціальне забезпечення від 5 грудня 2000 р. (ратифікований Законом України від 20 вересня 2001 р.) / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_009.
16. Договір між Україною та Чеською Республікою про соціальне забезпечення від 4 липня 2001 р. (ратифікований Законом України від 22 листопада 2002 р.) / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_019.
17. Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення від 18 травня 2012 р. (ратифікована Законом України № 458-VII від 5 вересня 2013 р.) / Верховна Рада України. Офіційний вісник України. 2014. № 4. Ст. 135.
18. Фінансове право: підручник / відп. ред. О.П. Гетманець. Х.: Еспада, 2008. 416 с.
19. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50–51. Ст. 572.
20. Зайчук О.Б. Правовий статус централізованих позабюджетних цільових фондів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2005. 238 с.
21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: Закон України від 3 жовтня 2017 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 40–41. Ст. 383.
22. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
23. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України від 27 березня 2014 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 20–21. Ст. 745.
24. Про внесення зміни до статті 164 Податкового кодексу України щодо оподаткування пенсій інвалідів війни та деяких інших категорій осіб: Закон України від 17 липня 2015 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/653-19>.
25. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування пенсій: Закон України від 2 червня 2016 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 26. Ст. 520.
26. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців тринадцятого, чотирнадцятого пункту 32 розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу першого підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України (справа про оподаткування пенсій і щомісячного довічного



грошового утримання) від 27 лютого 2018 р. № 1-р/2018 / Конституційний Суд України, Верховний Суд України. Офіційний вісник України. 2018. № 37. Ст. 1314.

27. Хуторян Н.М., Вишновецька С.В., Дріжчана С.В., Іншин М.І., Кравчук Т.В., Коробенко Н.П., Лаврів О.Я., Лазор Л.І., Сімутіна Я.В., Стадник М.П., Скоробагатько А.В., Татаренко Г.В., Швець В.О., Шумило М.М. та ін. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні: монографія. К.: Ін Юре, 2012. 540 с.

28. Пенсійна реформа. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/pensijna-reforma>.

